

VÖRÖS MIKLÓS

Kulturalista fordulat a rendszerváltás utáni társadalomtudományokban?

Az államszocialista rendszer nyugati modellekkel való leváltásának ígérete Magyarországon a társadalomtudományok fokozatos megújulását, nyugatra nyitását is hozta. Az előadás azt vizsgálja meg, hogy mennyiben váltották fel a strukturalista (és strukturális marxista) szemléletet különböző kulturalista megközelítések az egyes társadalomtudományokban, sőt bizonyos fokig a szellemtudományokban is. Hogyan nyert teret a kulturális antropológia az etnológia és a néprajz rovására? Hogyan terjedt el a történeti antropológia interpretív elmélete és kvázi terepmunkás módszertana a mikrotörténeti és helytörténeti kutatásokban? Hogyan jelent meg a kritikai kultúrakutatás a szociológia, a népművelés, az esztétika és az irodalomtudomány metszéspontjában? Hogyan szerzett létjogosultságot az identitáspolitikai megközelítés a frissen kibontakozó társadalmi nemi és más kisebbségekre fókuszáló kutatásokban? A kérdések megválaszolását több fontos fejlemény is bonyolítja. Ezek közül a legfontosabb az, hogy a Magyarországra érkező új diszciplínák és kutatási területek egyszerre többféle, esztétikailag egymással is vitatkozó elméleti megközelítést hoztak magukkal: például felvethető, hogy a feminizmus három hulláma vagy a kulturális antropológia interpretív és posztstrukturalista elméletei egyszerre jelentek meg a kilencvenes évek elején – vagyis az egymással ütköző paradigmákat együtt importálták a magyarországi társadalomtudományok. A másik értelmezési keret, amit figyelembe kell vennünk, a nyugatról érkező elméleti újítások kritikus fogadtatása: az angolszász, francia és német társadalomtudományos elméletek importja egyrészt a hazai teljesítmények elismerését szorította háttérbe, másrészt azt a veszélyt hordozta magában, hogy a többi poszt-szocialista félperiferikus országhoz hasonlóan Magyarországon is a nyugati elméleteket tesztelő vagy illusztráló esettanulmányokkal lehet csak bekerülni a nemzetközi társadalomtudományi diskurzusokba.